

Ume-Vindelälvens Fiskeområde Från Kust till Fjäll

I denna skrift vill vi presentera det som är på gång i alla de delprojekt som pågår eller nyligt genomförts inom det vi kallar Ume-Vindelälvens Fiskeområde och projektet Från Kust till Fjäll. Området omfattar Umeälvens nedre del från Holmsund/Obbola till Vännäsby samt hela Vindelälvens avrinningsområde, med orter som Ammarnäs och Laisvall i fjällvärlden.

Bildandet av Fiskeområden ingår i en satsning från EU för att hjälpa den småskaliga fiskerinäringen. Idag finns 14 så kallade Fiskeområden i Sverige, vilka inte ska förväxlas med fiskevårdsområden (FVO). Det unika med Ume-Vindelälvens Fiskeområde är att det sträcker sig från kust till fjäll medan de flesta andra omfattar olika sträckor efter den Svenska kusten.

Vi är många som skall ta del av den gemensamma fiskeresursen. Lyckas vi med en långsiktigt bra förvaltning där föräldrafiskar tillåts komma till lek i sina hemnavatten, kommer vi alla att bli vinnare.



EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska regionala
utvecklingsfonden



VINDELN
UTVECKLING

Mycket är på gång i Stornorrforsområdet för att lösa de problem som idag finns för vandringsfisk som skall passera området både vid upp- och nedströmsvandring.

Den nya Fisktrappan

Vattenfall och Umeå kommun har som ägare av Stornorrfors kraftverk satsat på bygget av en ny fisktrappa som nu ersätter den gamla från 1958. Denna satsning ligger utanför projekt Kust till Fjäll, men är ändå en förutsättning för en lyckad helhetslösning där bl.a. en fiskavledare för nedströmsvandrande fisk ingår.

Fisktrappan togs i drift 20 maj 2010 och har nu alltså varit i drift under en säsong. Några grundliga uppföljningar av funktionen har ännu inte gjorts, men det allmänna intrycket är att den fungerar som förväntats. Vissa förbättringar har gjorts denna vinter för att ytterligare underlätta för den lax och öring som är på väg mot Vindelälven för lek.



En ny laxtrappa togs i drift vid Norrfors regleringsdamm 2010. Foto: Stefan Ågren

Fiskavledaren

Undersökningar genomförda redan på 1960-talet har visat att turbinerna i Stornorrfors kraftstation orsakar stor dödlighet av den utvandrande fisken. 2010 inleddes för första gången försök att leda den nedströmsvandrande fisken, som till största delen utgörs av laxungar (smolt), längs en ledarm in mot nya fisktrappan istället för tvingas ned genom kraftverksturbinerna.

Tyvärr drabbades projektet av stora problem. Först på grund av den mycket stora vårfloden 2010 som medförde en försening av utläggningen av fiskavledaren till en tid då den huvudsakliga smoltutvandringen redan skett. Sen visade det sig att fiskavledaren inte hade tillräcklig flytförmåga.

Med hjälp av projektmedel från EU och Fiskeriverket sker nu en satsning på att förbättra fiskeavledaren och att få ut den i god tid innan smoltvandringssäsongen 2011. Dessutom kommer dess framgång att utvärderas under en period av 2 år.

Statistik fiskvandring

Jämför med de skrämmande låga nivåerna under 1990-talet så ser laxens situation allt bättre ut i många av



Den fiskavledare som installerades vid regleringsdammen 2010 avser både avled smolt och utlekt lax och öring. Foto: Åke Forssen

Norrlandsälvarna. De största orsakerna till dåvarande låga nivåer berodde på kombinationen av sjukdomen M74 och ett intensivt havsfiske. Glädjande nog har båda minskat. För öringens del är situationen tyvärr fortsatt mycket oroväckande och det är endast ett fåtal vilda fiskar som passerar Stornorrfors varje år. Vi jobbar emellertid hårt för att få tillbaka öringen på nytt med olika åtgärder och det gäller att alla hjälper till i både kust- och älvsfasen genom att vara varsamma med uttaget av den vilda fisken.

Tabell 1. Lax- och havsöringsvandring (både vild och odlad) genom fisktrappan vid Stornorrfors åren 2000-2010.

År	Lax	Öring
2000	5 098	86
2001	7 070	83
2002	6 832	126
2003	2 557	104
2004	4 709	212
2005	4 088	250
2006	2 550	176
2007	5 062	139
2008	7 004	65
2009	7 180	138
2010	3 213	288

Moderna tekniker och forskning

De moderna teknikerna ger oss stora möjligheter att lära oss mera om fiskarnas liv under ytan. Som bekant har laxen och öringen följts på sin färd uppströms älven i omgångar. Många kommer säkert ihåg "Laxracet" då vi fick inblick i de viktigaste lekområdena för fisken. Då kunde allmänheten, via internet, följa fiskarnas vandring upp i älven tack vare att de hade radiomärkts med små sändare. Med dessa märkningar fås nya kunskaper om rörelsemönster och om viktiga miljöer och eventuella vandringsproblem för fisken. Tack vare denna radiomärkning kunde forskare vid SLU i Umeå under 2008-2009 i en så kallad telemetrastudie identifiera problemområden vid fiskens vandring uppströms förbi Stornorrforskomplexet. Resultatet från studien visade att det tog i snitt ca 40 dagar för en lax att passera Stornorrfors från att den antrade Umeälvens mynning. Den främsta orsaken till detta identifierades till området som kallas för sammanflödesområdet där turbinutloppet möter den gamla fårans vatten (även kallad Torrfåran). Dessutom hittades ytterligare tre ställen i själva Baggböleforsen, Kungsmofallet och Laxhoppet. Glädjande

nog ska dessa hinder åtgärdas. Insatserna inleds redan efter fiskvandringssäsongen 2011 och beräknas vara klara, om inte något oförutsett inträffar, till säsongen 2012. En stor vilopool kommer att skapas vid Baggböleforsen. Vid Kungsmofallet och Laxhoppet kommer fallen förbättras och alternativa vandringsvägar skapas som kan användas vid högre flöden. Åtgärderna kommer sannolikt leda till att fisken både går snabbare, och i större antal, genom Torrfåran upp till fisktrappan. En ingående beskrivning av studien finns upplagd på Umeå kommuns hemsida under www.umea.se/fiske

En liknande studie genomförs i skrivande stund på den så kallade Ammarnäsöringen. Under säsongen 2010 märktes 21 stora öringar med radiosändare och resultaten från studien kommer att ge mycket värdefull kunskap i hur resursen ska förvaltas i framtiden. Det finns mer information om denna studie under: <http://ammarnasfvo.dinstudio.se/>

Fisket i Torrfåran

I den nya delvattendomen för Umeälven har det skett förändringar för fisket i Torrfåran. Det kommer att bli förbjudet att fiska från den 1 oktober till den 19 maj. Detta innebär att fisken får en chans att vandra ut då vattnet släpps i fisktrappan. Nytt startdatum för vårfisket i Torrfåran är alltså 20 maj (www.umea.se/fiske). alltså 20 maj (www.umea.se/fiske).



Med hjälp av modern radiotelemetri kan man följa fiskarnas rörelse i älven i syfte att bl.a. studera lekvandring. Foto: Stefan Ågren

Smoltutvandring Vindelälven

En del av den nedströmsvandrande smolten, det vill säga lax- och havsöring (2-5 år gammal), fångas och märks i en fälla i Spöland under våren. Dessa fiskar märks med en så kallad Pit-tag, en liten sändare som ser ut som ett riskorn. Dessa sändare är passiva och sänder inte ut signaler själva utan aktiveras av att fisken simmar genom till exempel en detektor. Till skillnad från radiosändare som har en kort livstid är dessa i princip odödliga. Detta innebär att fisken som vandrar tillbaka till lek som vuxen kommer att kunna registreras i trappan vid Stornorrfors. Detta kommer att ge ovärderlig kunskap om bland annat hur lång tid fisken spenderar i havet, hur snabbt de växer och om de är flergångslekare. Dessutom kommer SLU att märka en stor andel odlade smolt med Pit-tags för att få mer kunskap om hur vi kan öka kvalitén på den odlade fisken i framtiden.

Dagens genetiska studier kan också hjälpa oss med värdefull kunskap om vilka olika stammar av lax och öring som finns i älvsystemet. Den kunskapen ger oss ovärderlig information om hur vi bäst förvaltar fisken i framtiden. Till exempel får vi veta vilka stammar som har extra hög bevarandestatus. Den unika Ammarnäsöringen är ett exempel på en sådan stam.

En delvis ny förvaltningsorganisation med ett nytt namn

Vindelälvens Fiskeråd bildades 1992. Det var i samband med att det första stora fiskeprojektet "Vindelälven-Laisälven" avslutades som detta skedde. Fiskerådet har sen dess fungerat som en paraplyorganisation för Fiskevårdsområden och Fiskesamfälligheter längs de två älvarna. En av Fiskerådets hjärtefrågor har varit kampen att få mer lax och havsöring från havet upp till dessa vattendrag. En annan stor fråga som funnits med på agendan under många år är restaureringen av Vindelälven och dess biflöden med avseende på skadorna från flottningsepoken. Nu är det dags att ta ytterligare ett steg i förvaltningsarbetet. Detta genom att även ge föreningar i Umeälvens nedre del möjlighet att bli medlemmar i Fiskerådet, en åtgärd som även kommer att förmedla ett namnbyte till Ume-Vindelälvens Fiskeråd. Lax och öring nyttjar både hav, kust och älv i sina olika livsfaser och därför måste vi gemensamt ta ett ansvar för en bra förvaltning av dessa arter. Det känns därmed logiskt att vi nu utökar Fiskerådet till att omfatta även den nedersta delen av älvsystemet.

Informationsinsatser

Med hjälp av pengar från bl.a. kommunerna och EUs regionala fond har vi under ett par års tid jobbat med att förbättra informationen om fisket i vårt Fiskeområde. Det här har bland annat lett till skapandet av en ny fiskewebb och nya fiskeinformationsskyltar längs hela Vindelälvssträckan som täcks av "Från Kust till Fjäll". Förhoppningen är att både boende och gäster, nu på ett lätt sätt skall kunna få bra information om var man kan fiska, vilka regler som gäller och om andra fiskerelaterade frågor. Nytt för i år är att man i "direktsändning" kan se laxvandringen i Stornorrfors fisktrappa. Detta genom att en webbkamera monterats i det specialbyggda observationsrum där en glasruta fungerar som vägg mot fisktrappan. Se och läs mer på www.vindelalvsfiske.se



Med start sommaren 2011 kan man följa laxens vandring via en webbkamera monterad i den nya fisktrappan. Foto: Åke Forssen

B

Fisketillsyn

Tillsyn av gällande regler är ett mycket viktigt förvaltningsverktyg för att uppnå den målsatta kvalitén i våra vatten. Bland annat har just den aktiva tillsynen utförd av Ammarnäs- och Kraddele Fiskevårds-organisationer (FVO) lett till en enorm kvalitet på fisket inom deras respektive fiskeområden.

Vindelälvens Fiskeråd i samarbete med Länsstyrelsen och Fiskeriverket avser att i framtiden förbättra informationen om gällande fiskeregler och stötta FVO med fisketillsyn. Särskilda behov av detta har funnits under året, då intresset att fiska lax ökat på vissa håll. Ett antal fisketillsynsmän har sedan ett par år tillbaka förordnats av Länsstyrelsen att följa upp den statliga fiskestadgan FIFS. Dessa tillsynsmän skall även verka som stöd och hjälp för FVO om oegentligheter inträffar eller om man helt enkelt bara vill diskutera ett tillsynsärende.

Följande fisketillsynsmän är förordnade av Länsstyrelsen och kontaktbara i områdesöverskridande tillsynsärenden:

- Daniel Jonsson, Torviksele, 070-248 42 11
- Simon Dahlström, Gargnäs, 070-382 63 49
- Kaj Gambäck, Ruskträsk, 070-696 69 22
- Jan-Erik Noren, Vindeln, 070-360 20 84
- Sune Jonsson, Älglund, 070-595 23 66

Observera att dessa fisketillsynsmän inte har mandat att kontrollera fiskekort och andra lokala bestämmelser som föreningarna satt upp utöver den statliga fiskestadgan (FIFS). Lagen om fiskevårdsområden (LOFO) har dock från och med årsskiftet möjliggjort för FVO att ta ut en s.k. kontrollavgift av fiskare som bryter mot områdets lokala stadgar som inte finns lagstadgat i övrig lagstiftning.

Eftersom vi avser en samsyn på förvaltningen av vår fiskeresurs kommer vi även att utöka tillsynen i Umeälven. Redan 2010 blev Securitas AB anlitade att bedriva tillsyn på sträckan från det så kallade sammanflödesområdet och nedströms till Tegsbron i Umeå med avseende på FIFS. Under 2011 kommer bevakningen att koncentreras på det tidiga vårfisket efter havsöring och även höstfisket. Syftet med tillsynen är att säkerställa att sportfiskare följer gällande regler att ej fånga och tillvarata vild öring nedströms Stornorrfors (FIFS 2004:37).

I kusten är Kustbevakningen ansvarig tillsynsmyndighet. Vi har samverkat med kustbevakningen och i framtiden kommer de att lägga extra resurser på sin tillsynsverksamhet. Det är emellertid viktigt att alla hjälps åt att både rapportera olagligt fiske men också genom korrekt märkning av fiskeredskap, som till exempel nät som används i kustvattnet..

Kustbevakningen tar gärna emot tips på olagligt fiske. Kontakta Kustbevakningen här:

LedningscentrallVaktthavande befäl:
Telefon: 0611-33 55 50
Fax: 0611-240 28
E-mail: vb.krln@kustbevakningen.se

Läs mera om kustfiskeregler och hur du märker dina redskap på länsstyrelsens hemsida: <http://www.lansstyrelsen.se/vasterbotten> -> Djur & Natur -> Fiske

Restaurering av Vindelälven huvudfåra

Återställning av Vindelälven fortsätter även 2011. Fokus kommer främst att ligga på forsar och områden inom Vännäs kommun där begränsade restaureringsinsatser företagits tidigare. Åtgärderna kommer att förbättra lek- och uppväxtområden för lax och öring i Vindelälven och på detta sätt bidra till att stärka resursen. Åtgärderna ligger i linje med uppsatta regionala och nationella miljömål och slutmålet är att 75 % av älven skall vara återställd medan 25 % lämnas med hänsyn till bevarande av kulturvärden. Under 2010 har åtgärder skett i Maltbrännastryckån, Hjukforsen, Renforsen och Kvarnforsen.



Återställningsarbetena längs Vindelälven fortsätter även 2011 med fokus på forsarna och stryckorna inom Vännäs kommun. Foto: Janne Tolonen

Vill du veta mer om vårt arbete Från Kust till Fjäll, besök vår hemsida www.vindelalvsfiske.se, eller kontakta Stig Westbergh på 0933-142 07